

HZ. PEYGAMBER'İN (SAS) MEKKE'DEN MEDİNE'YE HİCRETİ

Prof. Dr. Mustafa AĞIRMAN

Hiz. Peygamber'in hayatı ve hayatında geçen olayların hepsi bizim için önemlidir. Mekke'den Medine'ye olan Hicret olayı da daha çok önemlidir. Biz, hicretin çok önemli bir olay olduğunu Sahâbe-i kirâm efendilerimizden, özellikle de Hiz. Ömer ve Hiz. Ali efendilerimizden öğreniyoruz. Bilindiği gibi Hiz. Ömer'in hilâfeti döneminde ve Hiz. Ali'nin teklifi ile Hicret, yılbaşı olarak kabul edildi. Biz, bu önemli olayı, İslâm Tarihi'nin ana kaynaklarından yararlanarak okuyucularımızın istifadesine sunmaya çalışacağız. Konuyu sunarken şu yolu izleyeceğim: Olayı önce en eski ve en sağlam kaynaklarımızdan biri olan İbn Hişâm'ın *es-Sîretü'n-Nebeviyye*'sinden tercüme ederek aktaracağım. Sonra Buhârî'nin Hiz. Âişe annemizden ve Sürâka'dan aldığı rivâyeti aktaracağım. Daha sonra da bu iki kaynağın verdiği bilgileri esas alarak fotoğrafta boş kalan yerleri diğer kaynaklardan istifâde ile doldurmaya çalışacağım. En sonunda da kendi yorumum ile konuyu nihâyete erdireceğim. Olayı İbn Hişâm ve Buhârî'den aktarırken kendimden hiçbir şey katmayacak, sadece orda geçen metinlerin tercümesini vereceğim. Şimdi buyurun İbn Hişâm'ı birlikte okuyalım:

İbn Hişâm'ın *es-Sîre*'inde Hicret

Ali İle Ebû Bekir'in Geç Hicret Etmeleri: Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem, son Akabe bîatından sonra ashâbına Medine'ye hicret edebileceklerini söyledi. Onlar da kısa zamanda Mekke'den Medine'ye hicret ettiler. Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem, Mekke'de kaldı; kendisine hicret için izin verilmesini bekliyordu. Mekke'de, Müslüman olduğu için yakınları tarafından hapsedilen ve bir de imanını gizleyen Müslümanlarla Ali bin Ebî Tâlib ve Ebû Bekir bin Ebî Kuhâfe'den başka kimse kalmamıştı. Ebû Bekir, çoğu zaman hicret için Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'den izin isterdi; Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem de ona: "Acele etme! Olur ki Allah sana bir arkadaş verir." derdi. Ebû Bekir de bu arkadaşın kendisi olmasını umardı.

Kureyş İleri Gelenlerinin Toplanması ve Rasûlullah Sallallâhu Aleyhi ve Sellem Hakkında İstişâre Etmesi: İbn İshâk dedi ki: "Kureyş müşrikleri, Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in Mekke'den başka bir yerde taraftarlarının ve ashâbının var olduğunu biliyorlardı. Mekke'den ayrılan muhâcirlerin de oraya yöneldiklerini gördüler. Bu muhâcirlerin bu yeni yere yerleştiklerinde orada olanlara güç ve kuvvet kazandıracaklarını anladılar. Daha sonra da Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in Mekke'den ayrılıp oraya gideceğinin ve oradakilerle birleşip kendilerine harp ilân edeceğinin endişesini taşıdılar. Bu

endişe üzerine Dârunnedve’de (orası Kusay b. Kilâb’ın evi idi. Mekkeliler, bütün kararları orada alırlardı) toplandılar ve korktukları Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem hakkında istişare etmeye başladılar."

İbn İshâk dedi ki: "Bana kuşku duymadığım bir arkadaşım, Abdullah bin Ebî Nuceyh'ten, o da Mücâhit bin Cübeyr Ebulhaccac'dan ve diğer güvendiğim birinden anlattı ki, Abdullah b. Abbas radiyallâhu anhumâ şöyle dedi: "Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem hakkında istişare etmek için karar verdiler. Dârunnedve’de yapacakları toplantıya da erkenden geldiler. O güne zahmet günü derlerdi. Önlerini, heybetli ve üzerinde kalın bir üstlük olan bir ihtiyar kesti. Evin kapısında durdu. Onun kapıda durduğunu görünce: "Bu ihtiyar kimdir?" dediler. O da: "Necid halkından bir ihtiyardır, toplantı yapacağınızı duydu, ne dediklerinizi dinlemek için yanınıza geldi. Belki görüş ve düşüncesinden yararlanırsanız." dedi. Onlar da: "Öyle ise içeri gir!" dediler. Onlarla beraber girdi. Orada Kureyş'in eşrâfından olan şu kişiler vardı: Abdüşemsoğulları'ndan Utbe b. Rebîa, Şeybe b. Rebîa ve Ebû Süfyan b. Harb; Nevfel b. Abdimenafogulları'ndan Tuayme b. Adiy, Cübeyr b. Mut'im ve Hâris b. Amir b. Nevfel; Abdüddar b. Kusayogulları'ndan Nadr b. Hâris b. Kelede; Esed b. Abdulzaoğulları'ndan Ebu'l-bahterî b. Hişâm, Zem'a b. Abdilmuttalib ve Hakîm b. Hizâm; Mahzûmogulları'ndan Ebû Cehil b. Hişâm; Sehmoğulları'ndan Haccac'ın iki oğlu Nebih ile Münebbih; Cumahogulları'ndan Ümeyye b. Halef ve ayrıca onlarla beraber olanlardan ve diğer Kureyşlilerden sayılamayacak kadar insan vardı. İçlerinden biri; "Bu adam, bildiğimiz şeyleri yaptı, Allah'a yemin ederiz ki, arkasına düşenlerle beraber üzerimize atlayacağından emin değiliz; binaenaleyh görüşünüzü ortaya koyun!" dedi. İbn İshâk dedi ki: "İstişare ettiler, sonra içlerinden biri: "Onu zincire vurun, kapıyı üstüne kapatın, sonra da onu gözetleyin; bakalım başına ondan önceki benzer şâirlerden Züheyr, Nâbiğa ve diğerlerinin başına gelen ölüm gelecek mi dedi?" Necidli ihtiyar: "Allah'a yemin ederim ki, bu iyi bir görüş değildir, vallahi, eğer onu, dediğiniz gibi hapsederseniz bunu haberi hemen onun ashâbına ulaşır, onlar da vakit kaybetmeden üzerinize çullandır, onu ellerinizden alırlar. Sonra da çoğalır, gelip sizi mağlup ederler. Bu, işe yarar bir görüş değildir; başkasına bakın!" dedi. Onlar da istişâreye devam ettiler, sonra içlerinden biri: "Onu aramızdan çıkarırız, onu ülkemizden süreriz, çıktığı zaman Allah'a yemin ederiz ki, nereye giderse gitsin, nereye konarsa konsun; bize görünmeyip de biz de onlarla uğraşmayınca eskisi gibi işimize gücümüze bakarız!" dedi. Necidli ihtiyar: "Hayır vallahi, bu da işe yarar bir görüş değildir. Güzel konuşmasına, tatlı diline ve büyüleyici ifadesine baksanıza! Allah'a yemin ederim eğer öyle yaparsanız Araplardan bir kabileye yaklaşır, sözü ve konuşmasıyla sizi mağlup eder, ötekiler de ona uyar. Sonra onları

üzerinize salar, sizi yurdunuzda çiğnerler. O da işi eline alır, sonra da size istediğini yapar. Başka bir fikir düşünün!" dedi. İbn İshâk dedi ki: "Ebû Cehil bin Hişâm: "Allah'a yemin ederim ki, benim bir görüşüm vardır ki onu henüz dile getiren olmadı." dedi. Onlar da: "Nedir o, ey Ebu'l-hakem?" dediler. O da şöyle dedi: "Her kabileden genç, yiğit, soylu, itibarlı bir kişi alırız. Sonra bunların her birine keskin birer kılıç veririz, ona hepsi birden bir darbe indirir, onu öldürürler. Biz de ondan kurtuluruz. Eğer böyle yaparlarsa kanı bütün kabilelere dağılır; Abdümenafogulları, onlarla savaş edemeyeceğinden vereceğimiz diyete razı olurlar, biz de diyetini veririz!" İbn İshâk dedi ki "Necidli ihtiyar: "İşte görüş budur, başka görüş bilmiyorum!" dedi. Topluluk da buna karar vererek dağıldılar.

Peygamber Sallallâhu Aleyhi ve Sellem'in Çıkışı ve Ali'yi Yerine Vekil Bırakması: Cebrâil aleyhisselâm, Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldi ve: "Bu gece, her gece yattığın yatağında yatma!" dedi. Gecenin ilk üçte biri olunca kapısında toplandılar, ne zaman uyurda üzerine saldırırlar diye beklediler. Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem onları görünce Ali bin Ebî Tâlib'e: "Benim yatağında uyu ve şu yeşil örtümü üzerine ört, onda uyu. Sana hiç bir şey yapamazlar!" dedi. Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem yattığı zaman o örtüsünde uyurdu.

İbn İshâk dedi ki: "Bana Yezid bin Ziyâd, Muhammed bin Ka'b el-Kurazî'nin şöyle dediğini anlattı: "O'nun için toplanınca -ki içlerinde Ebû Cehil de vardı- kapının önünde şöyle dedi: "Muhammed, kendisine tâbi olduğunuz takdirde Arapların ve Acemlerin kralları olacağınızı, sonra da ölümünüzün ardından dirileceğinizi iddia ediyor. Size Ürdün bahçeleri gibi bahçeler verileceğini söylüyor. Eğer onu yapmazsanız boğazlanacağınızı, sonrada ölümünüzün ardından cehenneme gidip yanacağınızı bildiriyor!" dedi.

İbn İshâk dedi ki: "Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem çıktı, eline bir avuç toprak aldı, sonra da: "Evet, ben öyle diyorum, sen de onlardan birisin!" dedi. Allah Teâlâ, o ân için onların gözlerini aldı; onu görmüyorlardı. O, elindeki toprağı şu âyetleri okuyarak onların yüzlerine serpmeye başladı: "Yâsîn, hikmetli Kur'ân'a yemin olsun ki, şüphesiz sen peygamberlerdensin. Doğru yol üzerindesin. (Bu Kur'ân) üstün ve çok merhametli Allah tarafından indirilmiştir. Ataları uyarılmamış, bu yüzden kendileri de gaflet içinde kalmış bir toplumu uyarman için indirilmiştir. Yemin olsun ki, onların çoğu cezayı hak etmişlerdir. Çünkü onlar imân etmiyorlar. Biz, onların boyunlarına halkalar geçirdik. O halkalar çenelere kadar dayanmaktadır. Bu yüzden kafaları yukarı kalkıktır. Önlerinden bir set ve arkalarından bir set çektik de onları perdeledik, artık göremezler."(Yâsin sûresi, 36/1-9)

Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem bu âyetleri sonuna kadar okudu ve elindeki toprağı onların üzerlerine serpti. Onlardan başına toprak saçılmamış hiç bir kimse kalmadı. Sonra da gitmek istediğı yere gitti. Onlara yanlarında olmayan biri geldi ve: "Burada ne bekliyorsunuz?" dedi. Onlar da: "Muhammed'i bekliyoruz!" dediler. O da: "Allah canınızı alsın! Vallahi, Muhammed yanınızdan geçip gitti, içinizden başına toprak atmadığı bir kimse bırakmadı. Kendisi çekip işine gitti, üzerinize bakmıyor musunuz?" dedi. Herkes elini başına koydu, baktı ki, üzerinde toprak var. Sonra sağa sola baktılar, Ali'nin, yatakta Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in örtüsüne bürünmüş olduğunu gördüler. "Vallahi bu Muhammed'dir, uyuyor, örtüsü de üzerinde!" dediler. Sabaha kadar oradan ayrılmadılar. Ali radiyallâhu anh yataktan kalktı. "Allah'a yemin ederiz ki, bize söyleyen doğru söylemiş!" dediler.

İbn İshâk dedi ki: "İşte o gün, müşriklerin yaptıkları toplantı hakkında Yüce Allah, şu âyetleri indirdi: "Hani, kâfirler seni bağlamak yahut öldürmek veyahut yurtlarından çıkarmak için tuzak kuruyorlardı. Tuzak kuruyorlardı, Allah da tuzak kuruyordu. Allah tuzak kuranların hayırlısıdır."(el-Enfâl, 8/30)

"Yoksa onlar: "O, bir şâirdir; onun, zamanın felâketlerine uğramasını bekliyoruz mu diyorlar?" De ki: "Bekleyin! Ben de sizinle beraber bekleyenlerdenim."(et-Tûr sûresi, 52/30-31)

Ebû Bekir'in Hicret'te Peygamber'e Arkadaş Olmayı Ümit Etmesi ve Bunun İçin Hazırlığı: İbn İshâk dedi ki: "Ebû Bekir radiyallâhu anh, mal sahibi biriydi. Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'den hicret için izin istediğı zaman, Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem ona: "Acele etme! Umulur ki, Allah sana bir arkadaş bulur!" derdi. Ebû Bekir de o arkadaşın kendisi olacağını ümit etmişti. Bunun için iki binek hayvanı aldı. Onları evinde besledi, hicrete hazırlık yaptı.

Sallallâhu Aleyhi ve Sellem'in Medine'ye Hicreti: İbn İshâk dedi ki: "Kendisinin doğruluğundan şüphe etmeyeceğim biri bana Urve bin Zübeyr'den nakletti ki, Mü'minlerin annesi Âişe şöyle dedi: "Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem her gün Ebû Bekir'in evine ya sabah erkenden ya da akşam üzeri gelmeyi âdet haline getirmişti. Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'e Mekke'den, kavminden ayrılarak hicret etmesi için izin verildiğı gün hiç gelmediğı bir vakit olan öğle sığağında geldi." Âişe dedi ki: "Ebû Bekir onu görünce: "Rasûlullah bu saatte gelmezdi, muhakkak önemli bir şey olmuştur!" dedi. Âişe dedi ki: "İçeri girince, Ebû Bekir, sedirinden çekildi, Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem oturdu. Ebû

Bekir'in yanında benden, Ebû Bekir'in kızı ve kız kardeşim Esmâ'dan başka kimse yoktu. Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem: "Yanıdakileri dışarı çıkar!" dedi. O da: "Yâ Rasûlallah! Onlar iki kızımdır, hayrola ne var? Anam babam sana feda olsun!" dedi. O da: "Şüphesiz Allah bana Mekke'den çıkmak ve hicret etmek için izin verdi." dedi. Âişe dedi ki: "Ebû Bekir: "Yâ Rasûlallah, yol arkadaşım ben miyim?" dedi. O da: "Yol arkadaşım sensin!" dedi. Âişe dedi ki: "Allah'a yemin ederim ki, o güne kadar bir kimsenin sevinçten ağladığını görmemiştim; Ebû Bekir o gün sevinçten ağladı. Sonra da: "Ey Allah'ın Nebîsi! İşte iki binek, onları bu gün için hazırlamıştım." dedi. Di'l b. Bekiroğulları'ndan Abdullah bin Uraykıt'ı ücretle tuttular. Annesi, Sehm b. Amroğulları'ndan bir kadın idi. Abdullah o sırada müşrikti. Onlara yol gösterecekti. Bineklerini ona verdiler. Belirttikleri vakte kadar onları otlatacaktı.

Rasûlullah Sallallâhu Aleyhi ve Sellem'in Hicretini Kim Biliyordu: İbn İshâk dedi ki: "Bana ulaştığına göre Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in Mekke'den çıkacağını ancak Ali b. Ebî Tâlib ile Ebû Bekir es-Sıddîk ve Ebû Bekir'in âilesi biliyordu. Bana ulaştığına göre Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem, Ali'ye çıkışını haber verdi ve kendinden sonra Mekke'de kalmasını emir buyurdu. O, Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanındaki emânetleri sahiplerine iâde edecekti. Mekke'de kimin, kaybolmasından korktuğu kıymetli bir eşyası varsa onu Rasûlullah'ın yanına bırakırdı, çünkü herkes onun son derece doğru ve güvenilir olduğunu bilirdi."

Rasûlullah Sallallâhu Aleyhi ve Sellem ve Ebû Bekir Sevr Mağarasındalar: İbn İshâk dedi ki: "Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem Mekke'den çıkmaya karar verince Ebû Bekir b. Ebî Kuhâfe'ye geldi. İkisi Ebû Bekir'in evinin arkasında büyük bir pencereden çıktılar. Sonra Sevr mağarasına gittiler, bu aşağı Mekke'de bir mağara idi. Ona girdiler. Ebû Bekir, oğlu Abdullah'a insanların gündüz haklarında ne konuştuklarını dinlemesini ve akşam olunca o günün haberlerini getirmesini tenbih etti. Azatlısı Âmir b. Fûheyre'ye de koyunlarını gündüz gütmesini, akşam yanlarına getirmesini emretti. O da akşam olunca mağaraya yanlarına gelirdi. Ebû Bekir'in kızı Esmâ da akşam olunca onlara uygun yemek getirirdi."

İbn Hişâm dedi ki: "Bir bilim adamı bana şöyle anlattı: "Hasan b. Ebi'l-Hasan el-Basrî, şöyle dedi: "Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem ile Ebû Bekir mağaraya geceleyin girdiler. Ebû Bekir radiyallâhu anh, Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'den önce girdi; mağarayı yokladı, içinde bir canavar yahut yılan var mı bakıp kontrol etmek istedi. O, Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'i canı gibi koruyordu."

İbn İshâk dedi ki: "Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem, Ebû Bekir ile beraber mağarada üç gün kaldı. Kureyş ise onu bulamayınca getirene yüz deve ödül koydu. Ebû Bekir'in oğlu Abdullah, gündüz Kureyş'in içinde oluyor, planlarını ve Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem ile Ebû Bekir hakkında konuştuklarını dinliyor, sonra akşam olunca onlara haber getiriyordu. Ebû Bekir radiyallâhu anh'ın azatlısı Âmir b. Fûheyre de sürüsünü Mekke çobanları ile beraber otlatıyor, akşam olunca sürüyü yanlarına getiriyordu. Onlar da süt sağıyor ve bu sütü içiyorlardı. Ebû Bekir'in oğlu Abdullah, erkenden yanlarından ayrılıp da Mekke'ye gelince, Âmir b. Fûheyre arkasından sürüsünü getiriyor, onun izlerini siliyordu. Nihayet üç gün geçip de insanlar sakinleşince kiraladıkları kişi hem ikisinin devesi hem de kendi devesiyle geldi. Ebû Bekir'in kızı Esmâ da evde hazırladığı yiyecek bohçasını getirdi. Esmâ bohçaya askı yapmayı unutmuştu. Onlar hareket edince bohçaya askı yapmaya gitti, baktı ki askı olacak bir şey yok, kuşağını çözdü, onu askı yaptı, sonra da bohçayı onunla bağladı. Esmâ'ya bundan dolayı, 'kuşaklı kadın' denilirdi." İbn Hişâm dedi ki: "Birden fazla ilim adamından duyduğuma göre, 'iki kuşaklı kadın'ın açıklaması şöyledir: "Esmâ bohçaya askı yapmak isteyince kuşağını ikiye böldü; birisini bohçaya askı yaptı, diğerini de beline bağladı."

Ebû Bekir, Rasûlullah Sallallâhu Aleyhi ve Sellem'e Binek Takdîm Ediyor: İbn İshâk dedi ki: "Ebû Bekir radiyallâhu anh, Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'e iki binek gösterdi ve en iyisini ona verdi; sonra da: "Bin, anam babam sana feda olsun!" dedi. Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem de: "Ben, benim olmayan deveye binmem!" dedi. O da: "Senindir, yâ Rasûlallah, anam babam sana feda olsun!" dedi. O da: "Hayır, onu kaça aldın?" dedi. O da: "Şu kadara" dedi. Kendisi de: "Ben de o fiyata aldım!" dedi. O da : "Senindir, yâ Rasûlallah!" dedi. Sonra binip gittiler. Ebû Bekir radiyallâhu anh terkisine azatlısı Âmir bin Fûheyre'yi bindirdi, yolda onlara hizmet edecekti."

Ebû Cehil'in, Esmâ'yı Tokatlaması: İbn İshâk dedi ki: "Bana anlatıldığına göre Ebû Bekir'in kızı Esmâ şöyle demiştir: "Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem, Ebû Bekir radiyallâhu anh ile Mekke'den çıkınca, bize Kureyş'ten birkaç adam geldi, içlerinde Ebû Cehil b. Hişâm da vardı. Ebû Bekir'in kapısında durdular, onlara çıktım: "Ey Ebû Bekir'in kızı! Baban nerede?" dediler. Esmâ dedi ki: "Ben de: "Vallâhi, babamın nerede olduğunu bilmiyorum!" dedim. Ebû Cehil elini kaldırdı, zaten edepsiz ve kötü biriydi, yanağıma öyle bir tokat attı ki, tokatın şiddetinden kulağımdaki küpem yere fırladı."

Esmâ dedi ki: "Sonra gittiler, üç gün bekledik, Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in hangi istikâmete gittiğini bilmiyorduk. Nihayet aşağı Mekke'den erkek bir cin, Arap şarkılarından birkaç beyti söyleyerek geldi. İnsanlar onun sesini duyuyor, şarkılarını dinliyor fakat kendisini göremiyorlardı. Yukarı Mekke'den çıkıp giderken şöyle diyordu:

"İnsanların Rabbi Allah, hayırlı mükâfat versin,
Ümmü Ma'bed'in çadırlarına konan iki arkadaşa.
Onlar iyilikle kondular, sonra devam ettiler,
Muhammed'e arkadaş olan kurtuldu.
Ka'boğulları'na tebrikler, genç kızlarından dolayı,
Oturup mü'minlere göz kulak olmasından ötürü."

İbn İshâk dedi ki: "Esmâ bint Ebû Bekir şöyle dedi: "Onun o sözünü duyunca Rasûlullah sallallâhu aleyhi vesellem'in hangi istikâmete gittiğini ve yüzünü Medine'ye çevirdiğini anladık. Onlar dört kişiydiler: Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem, Ebû Bekir es-Sıddık radiyallâhu anh, Ebû Bekir'in azatlısı Âmir b. Fûheyre ve rehberleri Abdullah b. Erkat." İbn Hişâm şöyle demiştir: "Abdullah bin Uraykıt da denilir".

Hicretten Sonra Ebû Bekir'in Evinde Durum: İbn İshâk dedi ki: "Bana Yahya b. Abbâd b. Abdullah b. Zübeyir anlattı. Ona da babası Abbâd, ninesi Esmâ bint Ebû Bekir'den anlattı ve dedi ki: "Rasûlullah sallâhu aleyhi ve sellem ve Ebû Bekir, Mekke'den ayrıldıkları zaman, Ebû Bekir bütün malını yanına aldı. Beş bin yahut altı bin dirhem vardı. Onlarla çıktı." Esmâ dedi ki: "Yanımıza dedem Ebû Kuhâfe geldi, gözleri de görmüyordu: "Allah'a yemin ederim ki, o malını götürmüş, sizi aç bırakmıştır." dedi. Esmâ diyor ki: "Ben de: "Hayır baba, o bize çok mal bıraktı." dedim. Esmâ dedi ki: "Biraz taş aldım, onu babamın paralarını koymak için duvarın içine oyduğu gizli bölmeye koydum, sonra da üzerine bir şey örttüm, sonra da elinden tutup: "Dede! Elini bu paraların üzerine koy!" dedim. Esmâ dedi ki: "Elini onların üzerine koydu ve: "Eh zararı yok, size bunu bıraktığına göre iyi etmiş, bu size yeter!" dedi. Allah'a yemin ederim ki, bize hiçbir şey bırakmamıştı. Ancak ben ihtiyarı böylece teskin etmek istedim."

Sürâka'nın Peygamber Sallallâhu aleyhi ve Sellem'in Peşine Düşmesi: İbn İshâk dedi ki: "Bana Zührî anlattı, ona da Abdurrahman b. Hâris b. Mâlik bin Cü'sum, babasından anlattı ki, Sürâka bin Mâlik bin Cü'sum şöyle dedi: Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem, Mekke'den Medine'ye hicret için çıkınca, Kureyş onu getirene yüz dişi deve ödül koydu. "Sürâka dedi ki: "Ben arkadaşlarımla otururken bizden bir adam geldi, yanımızda durdu ve

"Allah'a yemin ederim ki üç kişilik bir ekip gördüm, az önce yanımdan geçtiler, sanırım onlar Muhammed ile arkadaşlarıdır." dedi. Sürâka dedi ki: "Ona gözümle, sus diye işaret ettim, sonra da: "Onlar filan oğullarıdır, yitiklerini arıyorlardır." dedim. O da: "Belki de öyle!" dedi, sonra da sustu. Sürâka dedi ki: "Biraz eğleştim, sonra da kalktım, evime gittim. Sonra atımın vadi yatağına getirilmesini söyledim. Sonra da silahımı emrettim. O da bana odamın arkasından çıkarıldı. Sonra fal oklarını aldım, sonra da zırhımı giydim. Sonra oklarımı çıkardım, fal için çektim, hoşuma gitmeyen 'zararsız' oku çıktı." Sürâka dedi ki: "Onu Kureyş'e getirip yüz deveyi almak istiyordum." Sürâka dedi ki: "Atıma binip izlerini takip ettim. Atım koşarken birden tökezledi, yere düştüm ve: "Bu da ne!" dedim. Sürâka dedi ki: "Sonra oklarımı çıkardım, bir daha fal baktım, yine 'zararsız' oku çıktı." Sürâka dedi ki: "Onları takip etmekten vazgeçmedim. Atıma binip peşlerine düştüm. Atıp koşarken yine tökezledi, ben üzerinden düştüm. "Bu da ne!" dedim, kendi kendime. Sonra oklarımı çıkarıp bir fal daha baktım. Yine 'zararsız' oku çıktı. Buna rağmen ben, yine onları takip etmek istedim ve tekrar atıma bindim. Onları görüp de tanıyınca atım tekrar tökezledi ve beni yere attı, ön ayakları da yere gömüldü. Ben de üzerinden düştüm. Sonra atım ön ayaklarını çıkardı; yerden kasırğa gibi bir duman yükseldi." Sürâka dedi ki: "O'nu görünce bunun bana yasak edildiğini ve O'nun gâlip geleceğini anladım." Sürâka dedi ki: "Onlara şöyle seslendim: "Ben Süraka bin Cü'şum'um, beni bekleyin sizinle konuşacağım! Allah'a yemin ederim ki, benden zarar görmeyeceksiniz!" Sürâka dedi ki: "Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem, Ebû Bekir'e: "Ona ne istediğini sor!" dedi. Ebû Bekir de bana ne istediğimi sordu. Ben de "Bana bir yazı verin, aramızda işaret olsun!" dedim. O da: "Ey Ebû Bekir, ona bir yazı ver!" dedi.

Sürâka'nın Müslüman Olması: Sürâka dedi ki: "Bana bir kemiğe yahut bir kâğıda yahut bir kiremit parçasına yazı yazdı, sonra onu bana attı, ben de onu aldım, ok kuburuma koydum. Sonra da döndüm. Sustum, olup bitenden kimseye bir şey demedim. Nihayet Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem Mekke'yi fethedip de Tâif'den ve Huneyn'den dönünce çıktım. Yazı da yanımda idi, onunla görüşmek istedim, ona Ci'rane mevkiinde yetiştim." Sürâka dedi ki: "Ensar atlıları arasına katıldım. Bana mızraklarıyla dürtmeye ve "uzaklaş! ne istiyorsun?" demeye başladılar. Ben, Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'e yaklaştım, devesinin üzerinde idi. Allah'a yemin ederim ki üzengideki ayağı hurma ağacının özü gibiydi, hâlâ gözümün önündedir. Yazıyı elimle kaldırdım, sonra da: "Yâ Rasûlallah! Bu bana verdiğin yazıdır, ben Süraka bin Cü'şum'um!" dedim. Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem: "Bugün sözünde durma ve vefa gösterme günüdür, yaklaş!" dedi. Ona yaklaştım, Müslüman oldum. Sonra sormak için bir şeyler hatırlamaya çalıştım, hatırlayamadım; ancak: "Yâ

Rasûlallah! Sahipsiz develer su ile doldurduğum havuzuma geliyor, onlara su versem benim için sevap var mıdır?" dedim. O da: "Ciğeri yanan her şeyde sevap vardır." dedi. Sürâka dedi ki: "Sonra aşiretime döndüm, Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'e zekâtımı yolladım.".....

Sallallâhu Aleyhi ve Sellem'in Kubâ'ya Gelişi: İbn İshâk dedi ki: "Bana Muhammed bin Cafer bin Zübeyir, Urve bin Zübeyr'den, o da Abdurrahman bin Uveymir bin Sâide'den anlattı, dedi ki: "Bana kendi kaviminden, Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in ashâbından birkaç kişi anlattı, şöyle dediler: "Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in Mekke'den çıkışını duyup da gelişini bekleyince, sabah namazını kıldığımız zaman kara taşlık açığına çıkar, Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'i beklerdik. Allah'a yemin ederim ki, güneşin gölgesi çekilinceye kadar yerimizden ayrılmazdık. Bu da sıcak günlerde idi. Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in geldiği gün olunca, her zamanki gibi oturduk, gölge çekilince evlerimize girdik. Bizler evlerimize girince Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem geldi. Onu ilk gören Yahudilerden bir adam idi. Bizim Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in geleceğini beklediğimizi görmüştü, avazı çıktığı kadar bağırdı: "Ey Kayleoğulları! İşte devletiniz geldi." dedi. Diyor ki: "Biz de Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'i karşılamaya çıktık. Kendisi bir hurma ağacının gölgesinde idi, yanında Ebû Bekir radiyallâhu anh vardı, o da aynı yaşta idi. Bizim çoğumuz, Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'i daha önce görmemiştik, halk izdiham etti, onu Ebû Bekir'den ayıramıyorlardı. Nihayet gölge çekilip de Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem güneşte kalınca Ebû Bekir kalktı, ona ridasıyla gölge yaptı, o zaman kendisini tanıdık."¹

Buhârî'de Hicret

Hz. Âişe radiyallâhu anhâ, Buhârî'de geçen bir rivâyetinde Hz. Peygamber'in hicretini şöyle anlatıyor: "Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem, Müslümânlara şöyle dedi: "Sizin hicret edeceğiniz yerin, iki kara taşlık arasında hurmalıkları bol olan bir şehir olduğu bana rü'yâmda gösterildi." (Hz. Peygamber'in bu sözü ve teşviki üzerine) Medîne tarafına hicret etmek isteyenler, hemen hicret ettiler. Habeşistan'a hicret edip bir müddet sonra Mekke'ye dönenlerin çoğu da Medîne'ye hicret ettiler. Ebû Bekir de Medîne tarafına hicrete hazırlanmıştı. Fakat Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem ona: "Sabret! Bana da (hicret için) izin verilmesini umarım." buyurdu. Ebû Bekir de: "Babam sana fedâ olsun! Böyle bir izin gelmesini umar mısın?" diye sordu. Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem "Evet!" dedi. Bu sebeple Ebû Bekir de Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'e hicrette arkadaşlık etmek üzere

¹ İbn Hişâm, *es-Sîre*, II, 123-138.

hemen hareket etmekten vazgeçti. Aynı zamânda Ebû Bekir, sahip olduğu en kuvvetli iki hecin devesini dört ay talh (semur) ağacı yaprağı ile besledi, (onları dışarıya salıvermedi). Semur yaprağı, silkilip kurutulmuş yapraklardır.

İbn Şihâb şöyle dedi: "Urve dedi ki, Âişe söyle dedi: "Bir gün biz günün en sıcak saati olan zeval vaktinin ilk anlarında Ebû Bekir'in evinde oturuyorduk. Ev halkından biri Ebû Bekir'e: "İşte Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem, bize gelmesi mu'tad olmayan bir saatte, başını bir sargı ile sarmış olarak geliyor!" dedi. Ebû Bekir de: "Babam, anam O'na kurban olsun! Vallâhi, mühim bir hâdise olmadıkça bu saatte gelmek O'nun âdeti değildir." dedi.

Âişe, rivâyetine devâm ederek dedi ki: "Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem geldi, içeri girmek için izin istedi. Kendisine izin verilip "buyurun!" denildikten sonra evimize girdi. Eve girdikten sonra Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem, Ebû Bekir'e şöyle dedi: "Yanında bulunanları dışarı çıkar!" Ebû Bekir de (evde bulunan bizleri kastederek): "Babam Sana kurbân olsun yâ Rasûlallah! Onlar Senin ehlin ve mahremindir (yabancı yoktur.)" dedi. Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem de: "Bana (Mekke'den Medîne'ye) çıkmak için izin verildi." dedi. Ebû Bekir de: "Babam Sana kurbân olsun yâ Rasûlallah! Ben de bu yolculukta size yol arkadaşı olabilecek miyim?" dedi. Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem, "Evet!" dedi. Bunun üzerine Ebû Bekir: "Babam Sana kurbân olsun yâ Rasûlallah! Şu iki binek devemden birini beğen al!" dedi. Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "Ancak bedeliyle alırım!"

Âişe rivâyetine devam ederek dedi ki: "Biz, Rasûlullah ile Ebû Bekir'e yolculukta lazım olacak şeyleri çarçabuk hazırladık. Her ikisi için deriden bir dağarcık içinde bir mikdâr azık düzenleyip koyduk. Dağarcığın ağzı bağlanacağı sıra Ebû Bekir'in kızı Esmâ, belinin kuşağından bir parça yırtıp ayırdı da onunla dağarcığın ağzını bağladı. Bundan dolayı Esmâ'ya "Zâtu'n-Nitak" (Kuşmeyheni rivâyetinde: "Zâtu'n-Nitâkayn=İki kuşaklı) diye isim takıldı."

Âişe devamla dedi ki: "Sonra Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem ile Ebû Bekir Sevr Dağı'ndaki bir mağaraya ulaştılar ve orada üç gece gizlendiler. Her gece yanlarında Ebû Bekir'in oğlu Abdullah gecelerdi. Abdullah maharetli, çabuk anlayışlı tâze bir gençti. Seher vakti Rasûlullah ile Ebû Bekir'in yanından çıkar, Mekke'de gecelemiş gibi Kureyş ile birlikte sabahlardı. Abdullah, Rasûlullah ile Ebû Bekir hakkında Kureyş müşriklerinin hilelerinden duyduğu şeyleri ezberler tâ karanlık basınca gelir, Rasûlullah ile Ebû Bekir'e haber verirdi. Ebû Bekir'in kölesi Âmir b. Fuheyre (o civârda) bol sütlü sağmal koyun sürüsü otlatır ve hava

karardıktan bir müddet sonra o sürüyü Rasûlullah ile Ebû Bekr'in yanlarına getirirdi. Onlar da sağıp tâze süt içerek gecelerlerdi. O süt, kendi sağmallarının sütü idi. Ve içine kızgın taş konularak ısıtılmış (ve biraz pişirilmiş) idi. Nihâyet gecenin sonunda Âmir b. Fuheyre (mağaranın önüne gelir), sağmal koyunlara seslenir, tekrar otlatmaya götürürdü. Rasûlullah ile Ebû Bekr'in mağarada buldukları üç gecenin hepsinde Âmir, süt işini böyle te'min etmiştir. Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem ile Ebû Bekir, Abd b. Adiyogulları'nın bir kolu olan ed-Dîloğulları'ndan yol kılavuzluğunda mahâretli (Abdullah b. Uraykıt adında) bir kişiyi ücretle rehber olarak tutmuşlardı. Bu adam, Âs b. Vâil es-Sehmî âilesi hakkında yeminli dost olmak üzere elini kana batırmıştı. Bu zât hâlâ daha Kureyş kâfirlerinin dîni üzere idi. Fakat Rasûlullah ile Ebû Bekr, onun doğruluğuna güvenerek develerini ona teslim etmişler ve üç gece sonra develeriyle berâber Sevr Dağı'ndaki mağarada buluşmak üzere sözleşmişlerdi. Bu kılavuz kişi Rasûlullah ve Ebû Bekir'in develeriyle üçüncü gecenin sabahında Sevr'e, onların yanına geldi. Rasûlullah, Ebû Bekir, Âmir b. Fuheyre ve kılavuz Abdullah b. Uraykıt birlikte yola koyuldular. Kılavuz, yolcuları alıp sâhil yolunu ta'kip ederek Medîne'ye gitmek üzere hareket ettiler."

İbn Şihab şöyle demiştir: "Bana Abdurrahmân b. Mâlik el Mudlicî haber verdi. (Bilindiği gibi) O, Sürâka'nın kardeşinin oğludur. –ki o, Surâka b. Mâlik b. Cü'şum'dan şöyle derken işittiğini haber vermiştir: "(Hicret kafilesi Mudlicoğulları sınırından geçtiği sırada) Kureyş kâfirlerinin etrafa saldıkları elçileri bize geldi. Mekkeliler, Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem ile Ebû Bekir'den her birini öldüren veya esir eden kimse için ayrı ayrı mükâfât ortaya koymuşlardı. İşte bu günlerden birinde ben, kavmim Mudlicoğulları'nın toplantılarından birisinde oturuyordum. Bu sırada Kureyş adamlarından bir kişi çıkageldi. Biz otururken o ayakta dikildi de ve şöyle dedi: "Ey Surâka! Ben biraz önce sâhile doğru yol alan birkaç yolcu karaltısı gördüm. Öyle sanıyorum ki, bunlar Muhammed ile sahâbîleridir!" Surâka sözüne devamla dedi ki: "Ben bu adamın anlattığı yolcuların Muhammed ile sahâbîleri olduğunu hemen anladım. Fakat (gerçeği ondan saklamak için) ona: "Gördüğün karaltılar Muhammed'le sahâbîleri değildir. Sen, Fûlan ve Fûlan kişileri görmüş olmalısın! Biraz önce onlar bizim gözlerimiz önünden geçip gittiler, kendilerinde âid bir kayıp arıyorlar." dedim. Sonra (hareketimi meclistekilere sezdirmemek için) bir müddet daha mecliste oturdum. Sonra kalkıp evime girdim. Câriyeme atımı alıp çıkarmasını ve yüksek tepenin arkasında beni beklemesini emrettim. Ben de kargımı alarak evimin arka tarafından çıktım. Ve kargımın (parıltısını gizlemek için) alt tarafını yerde sürüklemiş, üst tarafını da aşağıya doğru tutmuştum. Nihâyet atımın yanına geldim, üstüne bindim ve beni gâyeme yaklaştırması için

hayvanı dört nala kaldırdım. Sonunda Rasûlullah ile sahâbilerine yetişip yaklaştım. Bu sırada atım sürçüp kapaklandı. Ben de atımdan düştüm. Fakat hemen toparlanıp kalktım ve elimi ok kubûrumun içine uzattım, ondan fal kalemlerini çıkardım. “Muhammed’le sahâbîlerine zarar verir miyim, yoksa vermez miyim?” diye onlarla fal baktım. Fal netîcesinde hoşlanmadığım şey (yânî zarar veremeyeceğim husûsu) çıktı. Bunun üzerine ben yine atıma bindim. Fal oklarının aykırı çıkmasına rağmen, ben onlara isyân edip, atımı yine dört nala kaldırdım. At beni onlara yaklaştırıyordu. Nihâyet Rasûlullah’ın okuduğunu işittim. Rasûlullah arkasına dönüp bakmıyordu. Ebû Bekir ise arkasına çok dönüp bakıyordu. Rasûlullah’ın okuduğunu işittiğim sırada atımın iki ön ayağı yere (kum içine) battı. Hattâ bu batış dizlerine kadar erişti. Ben de attan düştüm. Sonra ben hayvanı kalkmaya zorladım. O da kalkmaya çalıştı. Fakat bir türlü ayaklarını çıkarmaya gücü yetmedi. Hayvan (zorlukla homurdanarak) kalkıp doğrulunca da hemen iki ayağının gömülen izinden göğe doğru ateş dumanı gibi bir duman yükselip dağıldı. Bunun üzerine ben fal oklarıyla ile tekrar fal baktım. Yine hoşlanmadığım sûrette çıktı. Sonra ben Muhammed’le sahâbîlerine: “el-Emân!” diye haykırdım. Bunun üzerine durdular. Ben de atıma binerek yanlarına vardım. Rasûlullah ve sahâbîlerini taarruzumdan koruyan bunca hârikalarla karşılaştığım şu anda gönlümde kesin bir kanaat hâsıl oldu ki, Rasûlullah’ın işi ve peygamberlik da’vâsı yakında gâlip gelip zafere ulaşacaktır. Bu kanaat üzerine O’na: “Kavmin Kureyş, Sen’in öldürülmen veya esîr alınman hakkında mükâfat tayin etmişler.” dedikten sonra Kureyş’in, kendisine ve sahâbîlerine karşı ne kadar fenâlık yapmak istediklerini birer birer onlara haber verdim. Daha sonra kendilerine yol azığı ve daha başka şeyler arz ettim. Fakat benden bir şey almadılar, hiçbir şey de almak istemediler. Yalnız Rasûlullah bana: "(Ey Surâka) Bizim yolculuğumuzu gizle!" dedi. Bunun üzerine ben Rasûlullah’dan hakkımda bir emânnâme yazmasını istedim. Rasûlullah da Âmir b. Fuheyre’ye emretti. Âmir de bir deri parçasına yazıp verdi. Bundan sonra Rasûlullah, sallallâhu aleyhi ve sellem, maiyetiyle birlikte yoluna devam etti."

İbn Şihâb şöyle demiştir: “Bana Urve b. Zübeyir haber verdi ki, Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem yolda Müslümânlardan bir kabile içinde gelmekte olan Zubeyir b. el-Avvâm’la karşılaştı. Bu kabile Şâm’dan gelmekte olan tâcirlerdi. Zübeyir, Rasûlullah ile Ebû Bekir’e beyaz elbiseler giydirdi.

Medîne’de Müslümanlar, Rasûlullah’ın Mekke’den yola çıktığını işitmişler ve karşılamak için her sabah kuşluk vakti Harre mevkiine çıkarak öğle sıcağı basıncaya kadar Rasûlullah’ın gelmesini bekliyordular. Yine bir gün Müslümanlar, beklemeleri uzadıktan sonra dönmüşlerdi. Evlerine girdikleri sırada Yahûdiler’den bir kişi, kendisine âid bir işe

bakmak üzere Yahûdi kulelerinden bir kulenin üstüne çıkıp yüksekten uzaklara bakmakta iken, Rasûlullah ile sahâbîlerinin, beyazlar giymiş oldukları halde sıcaktan meydana gelen serâp ve sis manzaralarını yararak geldiklerinin gördü. Artık Yahûdî bu muhteşem gelişi saklamaya muktedir olamayarak, yüksek sesiyle: “Ey Arab cemâati! Beklemekte olduğunuz nasibiniz ve devletiniz işte geliyor!” diye haykırdı.

Bu sesi işiten bütün Müslümanlar, silahlarına sarılarak evlerinden fırlayıp Rasûlullah’ı karşılamaya koştular. Ve Harre denilen kara taşlık yolunda Rasûlullah’a kavuştular. Rasûlullah, şimdi maiyetiyle ve karşılayıcılarıyla Medine’nin sağ tarafına (Kubâ yönüne) doğru yöneldi. Nihâyet Rasûlullah, maiyetiyle beraber Hâriseoğulları’ndan Âmir b. Avf ailesinin yurduna indi ve onlarda misafir oldu. Kubâ’ya varışı rebülevvel ayının bir pazartesi gününe tesadüf etmişti.

Karşılamanın karşı kabûl merasimini Ebû Bekir yapmış ve konuşmuştu. Rasûlullah ise sükût edip bir tarafa oturmuştu. Hatta Ensâr’dan Rasûlullah’ı evvelce görmeyenlerden Kubâ’ya gelenler, Ebû Bekir’i (Şâm ticareti münasebetiyle) tanıdıklarından, evvela ona selam veriyorlardı. Rasûlullah’a güneş isabet edip de hemen Ebû Bekir varıp, kendi rîdasıyla Rasûlullah’ın üzerine gölgelik yapınca, o zaman Rasûlullah’ı herkes tanıdı. Rasûlullah, Amr b. Avfoğulları’nda on kûsûr gece misafir kaldı. Bu müddet zarfında takvâ üzerine kurulan mescid yapıldı ve Rasûlullah bu mescid içinde namaz kıldı. Sonra Rasûlullah devesine bindi. Muhâcirler’den ve Ensâr’ın karşılayıcılarından meydana gelen bir kalabalık, beraberinde yürümek sûretiyle, sevinç gösterileri yaparak Medine’ye hareket etti. Nihayet Medine’ye vardığında devesi, Rasûlullah’ın Medine’deki mescidinin yerinde çöktü. Burasını Müslümanlar o sırada namaz kılma yeri edinmişlerdi. Daha evvel burası, Es'ad b. Zurâre’nin terbiyesinde bulunan Suheyl ve Sehl adlı iki yetim çocuğa âid olup hurma kurutacak harman yeri idi. Rasûlullah'ın devesi bu arsaya gelip çökünce, Rasûlullah şöyle dedi: "İnşâallah burası bizim menzilimiz ve makamımızdır." Daha sonra Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem, bu iki genci çağırarak burayı mescid yapmak için değerini ödeyerek onlardan satın almak istedi. Gençler de: Yâ Rasûlallah! Biz, burayı size bağışlarız!" dediler. Fakat Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem, çocuklardan bağış yoluyla almak istemedi. Nihâyet belirlenen bir bedel ile satın aldı ve sonra da buraya mescid yaptı.²

² Buhârî, Menâkıbü'l-Ensâr, 44.

Rivâyetlerin bir araya getirilmesi

Hiz. Peygamber Efendimiz, son Akabe bîatından sonra Müslümanlara Medine'ye hicret edebileceklerini söyleyince, kısa zamanda büyük bir çoğunluk Mekke'den ayrılarak Medine'ye hicret ettiler. Kadınlar, çocuklar, güçsüzler ve imanını gizleyenlerin dışında Hz. Ali, Hz. Ebû Bekir ve bir de Hz. Peygamber kalmıştı. Müslümanların kısa zamanda Mekke'den ayrıldığını gören müşrikler, Hz. Peygamber'i ellerinden kaçırmadan yakalamak ve onu etkisiz hale getirmek istediler. Bunun için bir Perşembe günü³ sabah erkenden Dârünnedve'de toplandı ve ne yapacaklarını uzun uzadıya müzâkere ettiler. Yapılan müzâkereler sonunda Hz. Peygamber'i öldürmeye karar verdiler. Yukarıdaki kaynaklarda anlatılan bu toplantıda yaptıkları müzâkereleri Yüce Allah, bize şöyle haber veriyor:

"Hatırla ki, kâfirler seni tutup bağlamaları veya öldürmeleri yahut seni (yurdundan) çıkarmaları için sana tuzak kuruyorlardı. Onlar (sana) tuzak kurarlarken Allah da onlara tuzak kuruyordu. Ve Allah tuzak kuranların en hayırlısıdır."⁴

İbn Hişâm ile birlikte birkaç kaynaktan geçen bilgiye göre Şeytan, Necidli bir yaşlı kılığında bu toplantıya katılmış, Ebû Cehil'in, Hz. Peygamber'in öldürülmesi gerektiği yönündeki fikrini desteklemiş ve toplantıdan bu kararın çıkmasını sağlamıştır.⁵ Dârünnedve toplantılarına yabancıların alınmadığını ileri sürüp bu rivâyeti değişik şekilde yorumlayanların kanaatlerine⁶ değer vermekle birlikte, hâdisenin anlatıldığı gibi gerçekleştiğini de kabul edebiliriz. Çünkü Yüce Allah, Kur'ân-ı Kerîm'de Bedir savaşını anlatırken Şeytan'ın, önce müşrikleri savaşa teşvik ettiğini, iki ordu birbirini görünce de onlara arkasını dönüp şöyle dediğini anlatır: "Ben, sizden uzağım, ben sizin görmediklerinizi (melekleri) görüyorum; ben Allah'tan korkuyorum. Çünkü Allah'ın azabı şiddetlidir."⁷ Yüce Allah bu âyetle, Şeytan'ın müşriklerle konuştuğunu ve üstelik onlara taktik verdiğini bize haber veriyor. Dârünnedve toplantısında da böyle olmuş olabilir. Doğrusunu Yüce Allah bilir.

Hiz. Peygamber'in, Hâşimoğulları'ndan hiç bir kimsenin katılmadığı (veya alınmadığı) müşriklerin bu gizli toplantısından haberdâr olması konusunda iki rivâyet vardır. Bu rivâyetlerin birine göre Hz. Peygamber'i Hz. Cebrâil bilgilendirmiş,⁸ diğer rivâyete göre de Zühreoğulları'ndan birisi ile evli olan büyük halası Rukayka (veya Rakîka) bint Sayfi b.

³ İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, VII, 184; Diyarbekrî, *Hamîs*, I, 325.

⁴ Kur'ân-ı Kerîm, el-Enfâl sûresi, 8/30.

⁵ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 227; Taberî, *Târîh*, II,370; Beyhakî, *Delâil*, II, 467,468.

⁶ Demircan, Adnan, *Nebevî Direniş Hicret*, Beyan Yayınları, İstanbul 2000, s. 110-111.

⁷ Kur'ân-ı Kerîm, el-Enfâl sûresi, 8/48.

⁸ İbn Hişâm, *es-Sîre*, II, 126; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 227; Taberî, *Târîh*, II, 372.

Hâşim, sûkast teşebbüsüne dair haberleri, belki de bunları bazı komşularından veya yakınlarından öğrenince Hz. Peygamber'e bildirmiştir.⁹ "Bu rivâyetlerin ikisinin de meydana gelmiş olması mümkündür. Ancak hicret olayının içindeki olağanüstülükler, Allah'ın yardımının sıkıntılı durumlarda Müslümanlara gelmesi, bunun Hz. Peygamber'e Cebrâil tarafından bildirilmiş olduğu görüşünü mümkün kılmaktadır."¹⁰ İşte bu toplantıdan sonra Hz. Peygamber'e Mekke'den Medine'ye hicret izni verildi.¹¹ Hz. Cebrâil'in, hem toplantının haberini hem de hicret iznini getirmiş olması kuvvetle muhtemeldir.

Müşriklerin Dârünnedve'de aldıkları karara göre, karanlık bastıktan sonra görevli şahıslar evin etrafını kuşatacaklar, gece sabaha kadar eve giriş ve çıkışları engelleyecekler ve ertesi sabah evinden çıkarken Hz. Peygamber'in üzerine toptan çullanacaklar ve onu öldüreceklerdi. Toptan hücum edip öldürecekler ve böylelikle de kimin öldürdüğü belli olmayacaktı. Kimin öldürdüğü belli olmayınca da Hz. Peygamber'in yakınları olan Hâşim oğulları kan dâvâsına kalkışamayacak ve diyete razı olacaklardı. Neticede diyet ödenerek bu iş kapatılacaktı. Daha sonra Müslümanlar, bu kararın alındığı güne "yevmü'z-zahme=zahmet günü" demişlerdir.¹²

Kaynaklarda geçen bilgileri yorumlayarak diyebilirim ki, müşriklerin bu kararından haberdâr olan Hz. Peygamber, herkesin gündüz uykusuna yattığı öğle sıcağında Hz. Ebû Bekir'in evine gitti. Onunla bu gece çıkacakları hicret yolculuğunun detaylarını görüştü, görevlileri tespit ve görevlerini tayin etti ve kimse uykudan uyanmadan kendi evine döndü. Evinde gündüz uykusu uyumuş gibi ikindi serininde dışarı çıktı. Akşam olunca herkes gibi o da kendi evine döndü. Evi gece karanlığında müşrikler tarafından kuşatıldıktan sonra ev halkı ile vedalaşıp müşriklerin gözü önünde evden ayrıldı; bir mucize eseri olarak müşrikler onu göremediler. Eşi Sevde, kızları Ümmü Gülsüm ve Fâtıma ve bir de evin tek erkeği Hz. Ali ile vedalaşıp ayrıldığını düşünüyorum. Eşine ve kızlarına ne dediği hakkında bir şey bulamadım. Yalnız, Hz. Ali'ye şunları söylediği bilinen bir gerçektir:

"Bu gece benim yatağında yat ve rahat uyu! Şu Hadremevt ürünü olan yeşil abâma da iyice bürün! Hiç korkma! Onlar, sana hiçbir şey yapamayacaklar! Rahat ol! Rahat uyu!"¹³

Hz. Peygamber, Mekke'den ayrılıp Medine'ye gideceğini Hz. Ali'ye söyledi. Yanında bulunan Mekkelilere ait emânetleri sahiplerine teslim etmesini emretti. Bu emânetlerin neler

⁹ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII, 52; Hamidullah, Muhammed, *İslam Peygamber'i*, I, 173.

¹⁰ Demircan, Adnan, *a. g. e.*, s. 111.

¹¹ İbn Hişâm, *es-Sîre*, II, 129; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, II, 103.

¹² Taberî, *Târîh*, II, 370; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, III, 175.

¹³ İbn Hişâm, *es-Sîre*, II, 126-127; Taberî, *Târîh*, II, 372.

olduğunu ve kimlere ait olduğunu bilemiyoruz. Çünkü kaynaklarımız, bu konuda bize herhangi bir bilgi vermiyor. Biz, bu emânetlerin, ticâret için devamlı şehir dışına çıkan Mekkelilerin altın veya gümüş paraları olduğunu tahmin ediyoruz. Mekke'li müşriklerin kendisini öldürmeye karar verdikleri bir sırada, onların emânetlerini düşünen bir peygamberin ümmetiyiz. Biz de yaşadığımız hayat boyunca peygamberimiz gibi sâdık ve emîn (güvenilir) olabildik mi?

Hz. Peygamber, gece vakti evinin etrafını saran müşriklerin arasından Yâsîn sûresinin ilk âyetlerini okuyarak ve onların yüzlerine toprak serpererek ayrıldı. Evden ayrılır ayrılmaz hemen Hz. Ebû Bekir'in evine geldi. Hz. Ebû Bekir ve ev halkı onu bekliyorlardı. Gündüzün yapılan plan ve proje gereği herkes kendine düşeni yapmıştı. Hz. Ebû Bekir, iki deveyi götürüp Abdullah ibn Uraykıt'a teslim etmiş, evdeki bayanlar da birlikte yola çıkacak iki dost için yol azığı hazırlamışlardı. Hz. Ebû Bekir'in kızı Esmâ, hazırlanan yiyeceklerin konulduğu bohçanın (veya dağarcığın) ağzını bağlamak için kuşağını ikiye ayırdı ve biri ile bohçayı bağlayıp diğeri ile de belini bağladı.¹⁴ Bu olayın Sevr mağarasından ayrılış esnasında olduğunu aktaran rivâyette¹⁵ sıkıntı olduğunu düşünüyorum. Çünkü müşrikler tarafından takip edildikleri bir zamanda Esmâ'nın Sevr mağarasına kadar gitmesi mümkün olmasa gerekir.

Kendileri için hazırlanan yol azıklarını ve yolda lazım olacak eşyalarını ellerine alan bu iki dost, Medine'ye doğru değil, Yemen'e doğru giden yol üzerinde, Mekke'nin güney batısındaki Sevr mağarasına çıktılar. Hz. Ebû Bekir çok heyecanlıydı, kendisini Hz. Peygamber'e siper etmişti. Mağaraya önce o girdi ve dibi köşeyi kontrol ettikten sonra Hz. Peygamber'i içeri aldı.¹⁶ "Mağaranın bulunduğu Sevr dağı, Mescid-i Harâm'a güneydoğu yönünde yaklaşık dört kilometredir. Sevr mağarası, dağın zirvesine yakın bir yerde, Mekke tarafına bakan yamacında büyük bir kayanın altında kalan boşluk şeklinde doğal ve küçük bir mağaradır. Mağaranın, biri batı diğeri doğu tarafında iki girişi bulunmaktadır. Hz. Peygamber ve Ebû Bekir'in girdiği batı yönündeki giriş dar olup zeminden biraz yüksektedir. Doğu yönündeki giriş ise insanın rahatlıkla girip çıkabileceği büyüklüktedir. Günümüzde Mekke'de yerleşim, Sevr dağı'nın kuzey eteklerine kadar ulaşmıştır."¹⁷

Mağara, bizim bildiğimiz mağaralar gibi değildi. İçeriye yürüyerek girilmiyor, yukarıdan atlayarak iniliyordu. Yani mağaranın ağzı yana değil, yukarıya bakıyordu. Bunun böyle olduğunu, Hz. Ebû Bekir'in kendilerini takip etmek ve yakalamak için mağaranın

¹⁴ Abdürrezzak, *Musannef*, V, 389; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 198.

¹⁵ İbn Hişâm, *es-Sîre*, II, 131.

¹⁶ Beyhakî, *Delâil*, II, 477; Şâmi, *es-Sîre*, III, 240.

¹⁷ Demircan, Adnan, "Sevr Mağarası", DİA, XXXVII, 5.

ağına kadar gelen müşrikler hakkında Hz. Peygamber'e söylediği şu sözlerden de anlıyoruz: "Yâ Rasûlallah! Bunlardan birisi eğilip de ayaklarının ucuna baksa bizi muhakkak görecekler." Hz. Peygamber de şöyle diyerek onun telaşını giderir ve kendisini rahatlatır: "Ey Ebû Bekir! Üçüncüleri Allah olan iki kişiyi sen ne zannediyorsun?"¹⁸

Hz. Peygamber ile Hz. Ebû Bekir'in, evin arka kapısından çıkmaları, üstelik de vakit kaybetmeden hemen çıkmaları, Medine'ye doğru değil de peşlerine düşenleri yanıltmak için ters istikâmete doğru gitmeleri, küçük bir çocuk olan Abdullah'ı istihbârât ve levâzım işi için görevlendirmeleri, Âmir ibn Fûheyre'ye de yapabileceği görevi vermeleri hicret yolculuğunun ciddî bir stareteji ve taktik eseri olduğunu göstermektedir.

Sabahleyin Hz. Peygamber'i evinde bulamayan müşrikler, beklenmedik bir şekilde karşılına çıkan Hz. Ali'yi sorgu-suale çektiler, tartakladılar, bir müddet hapsedtikten sonra kendisinden bir bilgi alamayınca bıraktılar.¹⁹ Ebû Cehil ve beraberindekiler de Hz. Ebû Bekir'in evine baskın yaptı ve Hz. Esmâ'yı tokatladılar.²⁰ Her iki evden de bir bilgi alamayan müşrikler, Medine yollarına düşerek kendilerini yordular. Yorulmakla kalmadılar, elleri boş döndükleri için sıkıntıya düştüler. Bunları ölü veya diri yakalayana yüz deve ödül koyarak herkesi bu işin içine katmaya çalıştılar.²¹ Üç gün boyunca koşuşturmaları, bu iki dostu ölü veya diri yakalayana yüz deve ödül koymaları ve neticede bir arpa boyu yol alamayışları müşrikleri çileden çıkardı. Hâlbûki Hz. Peygamber ve arkadaşı Hz. Ebû Bekir, her an müşriklerin ne yaptıklarından ve ne yapacaklarından haberdârdılar. Yiyecekleri, içecekleri geliyor ve her şey planladıkları gibi cereyan ediyordu. Herkes görevini yapıyor ve iletişim aksamadan sağlanıyordu. İşte buna, peygamber siyâseti derler. İki dost, koskoca Mekke şehir devletinin aristokratlarının hazırladığı tuzağı bozuyor ve onların ipliğini pazara çıkarıyordu. Onları parmaklarında oynatıyorlardı. Hz. Peygamber, bir insan ve bir peygamber olarak yapacağını yapıyor, gerisini Allah'a havâle ediyordu; Allah da onlara yardımını gönderiyordu.

Müşrikler, Hz. Peygamber'i ve Ebû Bekir'i yakalamak için Sevr dağına da çıktılar. Onların Sevr dağına kadar çıktıklarını bize Yüce Allah haber veriyor. Yüce Allah, bu konuda şöyle buyuruyor:

"Eğer siz ona (Rasûlullâh'a) yardım etmezseniz (bu önemli değil); ona Allah yardım etmiştir. Hani, kâfirler onu, iki kişiden biri olarak (Ebû Bekir ile birlikte Mekke'den) çıkarmışlardı; hani onlar mağaradaydı da o, arkadaşına "Üzülme! Çünkü Allah bizimle

¹⁸ Buhârî, *Fedâilü'l-ashâb*, 2; Müslim, *Fedâilü's-sahâbe*, 1.

¹⁹ Taberî, *Târih*, II, 374; Diyarbekrî, *Hamîs*, I, 325.

²⁰ İbn Hişâm, *es-Sîre*, II, 132; Taberî, *Târih*, II, 380.

²¹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 175; Belâzürî, *Ensâb*, I, 308.

beraberdır." diyordu. Bunun üzerine Allah, ona (sükûnet sağlayan) emniyetini indirdi, onu sizin göremediğiniz ordularla destekledi ve kâfir olanların sözünü alçalttı. Allah'ın sözü ise zaten yücedir. Çünkü Allah üstündür, hikmet sahibidir."²²

Yüce Allah'ın, Hz. Peygamber'i ve Ebû Bekir'i koruduğu aşikârdır. Çünkü müşrikler, mağaranın ağzına kadar geldikleri halde içine bakmadan geri dönüp gittiler. Bir örümceğin mağaranın ağzına ağ örmesi, iki güvercinin yuva kurup yumurtalarını bırakması, müşriklerin mağaraya bakmadan dönmelerine sebep oldu.²³ Bu konudaki rivâyetlere yapılan ilmî tenkidleri değerli bulmakla birlikte, bu tenkidleri yapan ilim adamlarına, âyette geçen "Bunun üzerine Allah, ona (sükûnet sağlayan) emniyetini indirdi ve onu sizin görmediğiniz ordularla destekledi." sözlerinin ne mânâyâ geldiğini sormak isteriz. Yüce Allah, "müşriklerin görmediği" demiyor, "sizin görmediğiniz" diyor. Mağaraya kadar çıkan Kürz b. Alkame ve arkadaşlarının konuşmaları ile Hz. Ebû Bekir'in konuşmasını yan yana getirdiğimizde Hz. Ebû Bekir'in göremediğini müşriklerin gördüğünü söyleyebiliriz. Görünmez orduların gönderilmesinden maksat da onları Ebû Bekir'in görmesi değil, müşriklerin görmesiydi. Böylece maksat hâsıl olmuş oldu, diyebiliriz. Hadis ve Siyer kaynaklarında, Hz. Peygamber ve Hz. Ebû Bekir'in üç günlük mağara hayatını ilgilendiren çok değişik rivâyetler vardır ki, bu rivâyetlerin bir kısmı ilim adamları tarafından çeşitli açılardan tenkid edilmiştir.²⁴ Biz, bu makalemizde o konulara girmeyeceğiz.

Mağarada kaldıkları müddet içinde, Hz. Ebû Bekir'in âzâdlısı ve aynı zamanda çobanı Âmir b. Führeyre, her akşam onlara süt ve yiyecek; Abdullah b. Ebû Bekir de şehirdeki haberleri getirdi. Âmir b. Führeyre çobanlığını yaptığı koyun sürüsü ile Abdullah'ın izlerini de siliyordu. Üç gün sonra şehir sakinleşince, Hz. Peygamber ve Hz. Ebû Bekir'in güvenilir bulup ücretle tuttıkları mâhir bir rehber olan Abdullah b. Uraykıt, develeri alıp Sevr dağının dibine geldi.

Hz. Âişe'nin bize verdiği bilgiye göre Hz. Peygamber ve Hz. Ebû Bekir, Sevr mağarasında üç gece kaldılar. Zaten Abdullah b. Uraykıt ile de öyle anlaşmışlardı. Abdullah, üçüncü gecenin sabahında develeri alıp gelecekti. Ama Hz. Ebû Bekir'in verdiği bilgiye göre de mağaradan geceleyin ayrıldılar. Hz. Peygamber, Hz. Ebû Bekir, Âmir b. Führeyre ve Abdullah b. Uraykıt'tan oluşan dört kişilik kafiye, İbn Sa'd ve Belâzürî'ye göre Pazartesi

²² Kur'an-ı Kerîm, et-Tevbe sûresi, 9/40.

²³ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 229; Belâzürî, *Ensâb*, I, 308.

²⁴ Zehebî, *Mizânü'l-İ'tidâl*, III, 307; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, III, 180-182; İbn Hacer, *Lisânü'l-Mizân*, IV, 388; el-Elbânî, *Silsiletü'l-ehâdis'i-zâife ve'l-mevzûa*, III, 260-264; Heykel, Hz. Muhammed'in Hayatı, s. 311-312.

gününün erken saatlerinde Mekke'den ayrıldılar.²⁵ İbn Hacer de bu konudaki değişik görüşleri te'lif ederek şöyle demektedir: "Mekke'den Perşembe gününü Cuma gününe bağlayan gece çıkılmış ve mağaraya varılmıştır. Sığınılan Sevr mağarasında üç gece (Cuma, Cumartesi ve Pazar geceleri) gizlenilmiş ve Pazartesi gecesini (Pazarı Pazartesine bağlayan gece) mağara terk edilmiştir."²⁶İslâmî kaynaklarda "gece" "gün" den önce gelir. Onun için yukarıdaki "Pazartesi gecesini" ifadesini parantez içinde Pazarı Pazartesine bağlayan gece diye açıklığa kavuşturdum.

Hız. Peygamber ve beraberindekiler, Mekke'nin güneybatısından bir yay çizerek Medine'ye yöneldiler. Mekke-Medine arasında işlek olmayan bir güzergâh izleyerek ve zikzaklar çizerek yol aldılar. Bazen sarp dağ geçitlerinden, bazen çöllerin arasından geçtiler.

Hız. Ebû Bekir, Medineli sahâbî Âzîb'in ısrârı üzerine mağaradan ayrılışları konusunda şu bilgileri verir: "Bizi takip etmek ve yakalamak için gözcüler tutulmuştu. Biz, geceleyin Mekke'den (Sevr dağından) ayrılıp yola çıktık. O gecemizi ve gündüzümüzü sür'atle yürüdük. Nihâyet günün en sıcak vaktine girdik, güneş gündüzün ortasına gelip dikildi. Ben, kendisine sığınıp barınabileceğimiz bir gölge görebilir miyim diye etrafa bir göz attım. Tam o sırada büyük bir kaya gördüm ve hemen onun yanına geldim. Onun biraz gölgesi vardı. Ben, Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem için yanımda buluna bir pöstekeyi yere serdim. Sonra ona: "Ya Rasûlallah! Sen biraz yat, uyu! Ben, şöyle etrafı bir dolaşayım!" dedim. Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem de onun üzerine yattı ve uyudu. Ben de peşimize düşenlerden kimseyi görebilir miyim diye etrafı gözetleyerek biraz yürüdüm. Bu sırada koyunlarını bulduğumuz kayaya doğru sürüp getirmekte olan bir koyun çobanı ile karşılaştım. Oda bizim gibi o kayanın gölgesine sığınmak istiyordu. Ben çobana "Sen kimin çobanısın ey delikanlı?" diye sordum. O da "Filân kimsenin çobanıyım" dedi. Bu sefer ben ona "Senin koyunlarında süt var mı?" dedim. "Evet, var!" dedi. Ben ona "Süt sağar mısın?" dedim. "Evet, sağarım!" dedi ve sürüsünden bir koyun tuttu. Ben ona "Koyunun memesi üzerindeki kıl, toprak ve pislikleri temizle! Sonra da ellerini silkeleyip temizle!" dedim. Avuçlarından birini diğerine şöylece vurup silkeledi. Çoban, elindeki ağaçtan yapılmış çanağa bir adamı kandırarak kadar birazcık süt sağdı; ben de o süt kabını alıp hemen Rasûlullah'ın yanına geldim. Onu uykusundan uyandırmak istemediğim için, kendisi uyanıncaya kadar bekledim. Ben, yanımda Rasûlullah için yaptığım ağzında bir bez parçası bulunan deriden bir su kabı bulunduruyordum. İçeceği ve abdest alacağı suyu onun içinde taşıyordum. Ondaki sütün üzerine biraz da su döktüm, hatta kabın aşağısı biraz soğudu. Uyanınca ona: "Yâ Rasûlallah!

²⁵ Belâzürî, *Ensâb*, I, 308; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 232.

²⁶ İbn Hacer, *Fethü'l-Bârî*, VII, 244; Bu konudaki rivâyetler ve daha geniş bilgiler için Kasım Şulul'un "Hız. Peygamber Devri Kronolojisi" isimli kitabına (İnsan yayınları, İstanbul 2011, s. 401-406) bakınız.

Bu sütün iç!" dedim. Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem içti; bu da benim çok hoşuma gitti. Sonra: "Hareket etme vakti gelmedi mi?" dedi. Ben de "Evet!" dedim. Güneş biraz batıya doğru meyletmişken hareket ettik. Bizi arayanlar peşimizdeydi. Bize onlardan Sürâka b. Mâlik b. Cü'şum'dan başka hiçbir kimse yetişemedi."²⁷

Buhârî, Berâ b. Âzib'den gelen bu rivâyeti "el-Câmiü's-sahîh" isimli eserinde üç ayrı yerde nakletmektedir. Kitâbü'l-menâkıb'da geçen rivâyette diğerlerinde olmayan şu ilâve vardır: "Sürâka bize yetişince: "Yakalanıyoruz yâ Rasûlallah!" dedim. O da: "Üzülme! Çünkü Allah, bizimle beraberdir." dedi ve Sürâka'ya bedduâ etti. Bunun üzerine Sürâka'nın atı tökezleyip karnına kadar yere battı. Zannediyorum ki biz, bu sırada düz ve sert bir yerde bulunuyorduk." Bu hadisin senesinde üçüncü sırada bulunan Züheyr şekkederek, şunları da rivâyet etti. "Atının ön ayaklarının yere saplandığını gören Sürâka şöyle dedi: "Kesin olarak anladım ki, siz ikiniz bana bedduâ ettiniz. Şimdi siz benim için duâ ediniz. Allah şahid olsun ki, ben sizin peşinizde olanları geri çevireceğim." Hz. Ebû Bekir der ki: "Bu şekilde söz vermesi üzerine Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem, ona hayır duâ etti; o da kurtuldu. Sonra geriye döndü ve bizim peşimizde olanlardan karşılaştığı herkese: "Bu taraflara gitmenize gerek yok, ben oralardan geliyorum!" diyerek karşılaştığı kişileri geri çevirdi ve bize verdiği sözde durdu."²⁸

Sürâka'nın İbn Hişâm'da geçen anlatımı ile Hz. Ebû Bekir'in Buhârî'deki anlatımı birbiri ile örtüşmektedir. Şöyle ki: Gerçekten Sürâka, atından üç kere düşmüş; bunlardan ikisi atın yolda tökezlemesinden dolayı olmuş, biri de atın ön ayaklarının toprağa gömülmesinden dolayı olmuştur. Yani atın ilk iki tökezlemesi Sürâka'nın kafiyele yetişmesinden önce, sonuncu tökezlemesi de onları gördükten ve atının ayaklarının toprağa gömülmesinden sonra olmuştur. Hz. Ebû Bekir'in gördüğü ve anlattığı da sonuncusudur. Olayın kahramanı ve şahidi olan bu iki zâtın anlatımları böyle iken kimi siyer yazarları, bu üç tökezleme olayının hepsini aynı anda ve peş peşe olduğunu anlatırken, kimiler bir tökezlemeyi anlatmakla yetinmiş, kimileri de bu üç olayı zayıf rivâyetlere dayanarak ve abartılı bir şekilde anlatmıştır.

Hz. Peygamber Efendimiz ve beraberindekiler, yolda Ümmü Ma'bed Âtike bint Hâlid'in çadırına uğramış ve ondan süt almışlardır. Sürüye katılamayan bir keçiden sütün sağılması ve Ümmü Ma'bed'in, o an hayvanlarının peşinde olduğu için çadırda olmayan ve akşam gelen eşine Hz. Peygamber'i vâfretmesi hakkında değişik rivâyetler vardır.²⁹ Medine'ye yaklaştıkları

²⁷ Buhârî, Menâkıb, 25; Fedâil'ü-Ashâb, 2; Menâkıbü'l-Ensâr, 44.

²⁸ Buhârî, Menâkıb, 25.

²⁹ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 231; Hâkim, *el-Müsterek*, III, 9-10; Ebû Nuaym, *Delâil*, II, 283.

zaman, Eslem kabilesi reîsi Bureyde, Kureyş'in ortaya koyduğu ödülü almak için adamlarından yetmiş kişi ile kafilenin önünü kesmiş, Hz. Peygamber'in kendisi ile konuşmasından sonra da Müslüman olmuştur. Başındaki sarığı çıkarıp uzun bir sırığa takarak kabilesinin topraklarından çıkıncaya kadar kabileye sancaktarlık yapmış ve adamları ile birlikte yol boyunca çevre güvenliğini sağlamıştır.³⁰

Kaynaklarımızın verdiği bilgiye göre kabile, Pazartesi günü Mekke'den yola çıkmış ve ertesi Pazartesi günü öğleye doğru Medine'ye çok yakın olan Kubâ köyüne varmıştır, Cuma gününe kadar bu köyde kalmışlardır. Kur'ân-ı Kerim'de "temellerinin takvâ üzere atıldığı" bildirilen Kubâ mescidi işte bu kısa zaman içerisinde yapıldı. Cuma günü kuşluk vaktinin sonlarına doğru Kubâ'dan ayrılan Hz. Peygamber, Rânûnâ vâdisinde Sâlimoğulları mahallesinde beraberindekilere ilk Cuma namazını kıldırdı. Cuma namazından sonra da Hz. Enes'in deyimiyle bir bayram havası içerisinde Medine'ye girdi.

Sonuç:

Hz. Peygamber Efendimizin hayatındaki bütün olaylar biz Müslümanlar için önemlidir. Ama hicret, çok daha önemlidir. Her devirdeki Müslümanların hicret olayından alacakları çok dersler ve ibretler vardır. Hilâfetin kaldırılışından sonra yüz üstü düşen Ümmet-i Muhammed'in yani bizlerin almamız gereken dersler daha çoktur. Çünkü hicret, cemaatten devlete geçiştir. Devletini, saltanatını, gücünü, birliğini ve beraberliğini kaybeden asrımız Müslümanlarının hicret olayını ve Hz. Peygamber'in bu olayda takip ettiği taktik ve stratejiyi iyi okumaları gerekir. Bu olayda hem müşrikler hem de Müslümanlar, canlarını dişlerine takmışlar ve son kozlarını oynamışlardır. Müslümanları ve özellikle Hz. Peygamber'i ellerinden kaçırmak istemeyen ve dolayısıyla Medine İslâm Devleti'nin kurulmasını engellemeye çalışan müşrikler, olanca gayretlerine karşı mağlup olmuşlardır. Hicret olayından şu sonuçları çıkarabiliriz:

Müşrikler:

*Müslümanların birer birer Mekke'den ayrılıp Medine'ye gitmesini önceleri pek önemsemeyen ve onların bir müddet sonra geri döneceğini düşünen Müşrikler, işin ciddî olduğunu görünce Dârünnedve'de toplandı ve konuyu müzâkere ettiler.

*Bu toplantının yapıldığı sırada Hz. Peygamber'in âilesi olan Hâşimoğulları'nın içinde Ebû Leheb, Ebû Süfyan b. Hâris, Ebû Tâlib'in iki oğlu Tâlib ve Akîl gibi Müslüman olmayan

³⁰ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 242; Belâzürî, *Ensâb*, I, 309; İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, I, 185.

ve aksine azılı İslâm düşmanı olanlar vardı. İşi o kadar sıkı tuttular ki, bunları bile toplantıya çağırmadılar.

*Ağızlarına sahip oldu sırlarını sakladılar. İşlerine sahip oldu, yazdıkları oyunu kendileri oynadılar. Hz. Peygamber'i öldürmek için evini kuşatanlar, müşriklerin elebaşlarıdır. Gündüz öldürme kararını alanlar, gece evi kuşattılar. "Su uyur, düşman uyumaz!" sözü boşuna söylenmemiştir.

*Hz. Peygamber'i ellerinden kaçırdıklarını anlayınca deliye döndüler, ne yapacaklarını şaşırıyorlar. Sağa-sola koşuşturdular ama hiç bir şey yapamadılar. Çünkü Hz. Peygamber'in izlediği üstün siyâset, onların elini kolunu bağıladı. Tıkandıklarını görünce de Hz. Peygamber'i yakalayana yüz deve vereceklerini ilân etti ve herkesi işin içine kattılar. Yüz deve, büyük bir servet demektir. Dâvânın liderini yakalamak için bu serveti gözden çıkardılar. Dâvâların, liderlerle ayakta durduğunu müşrikler çok iyi bilirler. Asrımızın müşrikleri onun için İslâm dâvâsının liderlerini hedefe koyuyor, onları ya şehid ediyor ya da şöyle veya böyle etkisiz hale getiriyorlar.

Hz. Peygamber:

*Peygamberler, gerçek liderlerdir. Onlar kendilerinden önce çevrelerini ve arkadaşlarını düşünürler. Hz. Peygamber'in hayatında bu fedâkârlığın en açık örneği hicrettir. O, hicretten önce arkadaşlarına: "Arkadaşlar! Siz hele durun, ben Medine'ye bir gideyim, sizin gelmeniz için şartları hazırlayayım, sonra haber gönderirim, siz de gelirsiniz!" diyebilirdi. Sahâbîleri de bunu kabul ederlerdi. Fakat o, böyle demedi. Önce ashâbını gönderdi, sonra da kendisi gitti. "Bir tehlike anında gemiyi en son kaptanlar terkeder!" sözü boşuna söylenmemiştir. İnsanlık âleminin yüzdüğü denizin gerçek kaptanları peygamberlerdir.

*Hz. Peygamber, Dârünnedve'de müşrikler tarafından bu gece kendisinin öldürülmesi kararının alındığını duyduğunda hiç telâşa kapılmamış ve kendini kaybetmemiştir. Gerçek liderler, soğukkanlı olur ve düşmandan korkmazlar. Düşmanın kendileri için kurduğu tuzaktan daha sağlamını kurmak ve düşmanı alt etmek için kafa yorurlar.

*Hz. Peygamber, kendisini bilgilendiren ve "bu gece yatağına yatma!" diye uyaran Hz. Cebrâil'e: "Peki öyleyse ne yapacağım!" demedi. Ne yapacağını kendisi tayin etti. Bu gece neler yapması gerektiğini ona Hz. Cebrâil öğretseydi; kendinden sonraki liderler, zor durumda kaldıklarında neler yapmaları gerektiğini kimden öğreneceklerdi. Unutmayalım ki, Hz. Peygamber, kıyâmete kadar bütün müminler için örnektir. Özellikle liderler ve dâvâ adamları, hizada ve seferde, geniş günde ve dar günde onu örnek alacaklardır.

*Hz. Peygamber, Hz. Ali ve Hz. Ebû Bekir hariç, bütün müslümanlar hicret etmişlerdi. Hz. Peygamber: "Aman yâ Rabbi! Ben şimdi ne yapacağım, bütün adamlarım gitti, kendimi nasıl koruyacağım?" demedi, telâşa kapılmadı, korkmadı. Şurası da bir gerçektir ki, liderler korkmaz. Veya şöyle diyelim, korkaklardan lider olmaz.

Hz. Ebû Bekir'le oturup başbaşa veren Hz. Peygamber, kısa zamanda neler yapacağını planın hazırladı. Kimlere hangi görevlerin verileceği, görevler ve sınırları hemen tespit edildi. Kendi hazırladığı planı kendisi uyguladı. Bugünkü teorisyenlerin yaptıkları gibi fildişi kulesinde oturup ahkâm kesmedi. "Ben emrediyorum, siz yapın!" demedi. "Ben fikir adamıyım, fikir üretirim; siz uygularsınız!" demedi. Peygamberler, sözleri ve amelleri ile örnektir. "Ne yapalım, elimizde imkân yok!" demedi. Azıcık imkânla büyük işlerin nasıl başarıldığını gösterdi. Fildişi kulelerinden sahaya inmeyenler hicreti iyi okusunlar!

*Yirminci asırda, kendi başarısızlıklarını Yahûdîler'in oyununa, düşmanın çok güçlü olmasına bağlayıp kendilerini temize çıkarmaya çalışan beceriksiz Müslümanlar, karanlığa küfredeceklerine biraz Siyer okusalar daha iyi ederler. Kullandığı taktik ve stratejilerle Mekke müşriklerinin bütün tuzaklarını boşa çıkaran Hz. Peygamber'i tanısalar çok daha iyi ederler.

*Hicret gecesi Hz. Peygamber'in evinde kendisiyle beraber beş kişi vardı. Kendisi ayrıldıktan sonra dört kişi kaldı. Birkaç gün sonra Hz. Ali'nin hicret etmesiyle de üç kişi kalmış oldu. Bu üç kişinin üçünün de bayan olduğunu bir daha hatırlatalım: Hz. Sevede annemiz, Ümmü Gülsüm ve Fâtıma.

İslâm'ın bugüne kadar gelmesinde peygamber hanımları ve peygamber kızları çok sıkıntılar ve çok çileler çektiler. Aç kaldılar, yoruldu, uykusuz kaldılar, hor ve hakîr görüldüler, yine de dâvalarından vazgeçmediler. Kendilerine lâyıf izzetli bir duruş sergilediler, sabrettiler ve sonunda da kazandılar. Kazandıktan sonra da gevşemediler. Önceden nasıl bir hayat yaşıyor idiyse kazandıktan sonra yine öyle yaşamaya devam ettiler. Kazandıktan sonra sarsılmadılar, savrulmadılar ve kaybolmadılar. Bize de savrulmayan ve kaybolmayan Müslüman lazım!

*Hicret yolculuğu gibi önemli bir yolculukta en yakın arkadaşı Hz. Ebû Bekir'in takdim ettiği deveyi hediye olarak kabul etmeyen, ücretinde anlaştıktan sonra deveye binen Hz. Peygamber, akçesiz iş yapmayan bu asrın Müslümanlarına ne gibi mesajlar veriyor?

*Yola çıkarken azığı alan, Hz. Ebû Bekir'in evinden çıkarken tedbir olsun diye arka kapıdan çıkan, hedef saptırmak için Medine'ye doğru değil de Yemen'e doğru giden, İstihbârat için zeki ve cin gibi bir çocuğu görevlendiren, dikkat çekmemek için develeri

müşrik birine teslim eden, üç gün boyunca Mekke müşriklerini boş yere koşuşturarak yoran bir peygamber'in ümmetiyiz. Her seferinde düşmanı ters köşeye yatan bir peygamberimiz var. Böyle bir Peygamber'in siyâsetini almak yerine kerâmet ve mucizelere yoğunlaşan bir ümmetin kurtuluşu söz konusu değildir. Sakın ha! Bu ifadelerden benim kerâmet ve mucizeyi önemsemediğimi çıkarmayın. Gece-gündüz Hz. Peygamber'in hayatını okuyan ve okutan birinin bu iki değeri küçümsemesi söz konusu olamaz. Hele benim için hiç olamaz. Demem o ki, gelin Siyer'i yeni baştan okuyalım! Gece-gündüz, her yerde ve her işimizde Hz. Peygamber Efendimizle birlikte olalım. Onu örnek alalım, ona uyalım. Onu örnek alanların dünyaları ve âhiretleri ma'mûr olur. Buyurun, hep beraber Rabbimize kulak verelim:

"Andolsun ki, Rasûlullah, sizin için, Allah ve âhiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok zikredenler için güzel bir örnektir."³¹

Kaynaklar:

Ahmed b. Hanbel (241/855), *Müsned*, I-VI, İstanbul 1982.

Belâzürî, Ahmed b. Yahyâ b. Câbir (279/892), *Ensâbü'l-Eşraf* (tah. Süheyl Zekkâr-Riyâd Ziriklî), I-XIII, Beyrut 1996.

Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. Hüseyin (458/1065), *Delâ'ilü'n-Nübüvve ve ma'rifetu ahvali sâhibi 'ş-şerî'a* (tah. Abdulmu'tî Kal'acî), I-VII, Kahire 1988.

Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail (256/870), *Sahîhü'l-Buhârî*, I-VIII, İstanbul 1981.

Demircan, Adnan, *Nebevi Direniş Hicret*, İstanbul, 2000.

Demircan, Adnan, "Sevr Mağarası", *DİA*, XXXVII, 5.

Diyarbakrî, Hüseyin b. Muhammed b. Hasen (990-1582), *Târihü'l-hamîs fî ahvali enfesi nefîs*, I-II, Kahire 1302.

Ebû Nuaym, Ahmed b. Abdillâh el-İsbahânî (430/1038), *Delâlü'n-Nübüvve* (tah. Muhammed Ravvâs Kal'acî-Abdülber Abbâs), I-II, Beyrut 1991.

Hakîm, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh (405/1014), *el-Müstedrek 'ale's-sahîhayn*, I-IV, Beyrut trz.

Hamidullah, Muhammed, *İslam Peygamberi* (ter. Salih Tuğ), I-II, İstanbul 1980.

³¹ Kur'an-ı Kerîm, el-Ahzâb sûresi, 33/21.

İbn Abdilber, Ebû Umer Yûsuf b. Abdillâh (463/1071), *el-İsti'âb fî ma'rifeti'l-ashâb* (el-İsâbe kenarında), I-IV, Beyrut 1987.

İbn Hacer, Ebu'l-Fadl Ahmed b. Ali (852/1448), *Lisânü'l-Mîzân*, I-VII, Haydarabâd 1329.

İbn Hişâm, Ebû Muhammed Abdülmelik (218/833), *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, (tah. Mustafa es-Sekkâ ve arkadaşları), I-IV, Beyrut 1971.

İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ İsmail (774/1373), *el-Bidâye ve'n-Nihaye*, I-XIV, Beyrut 1966.

İbn Sa'd, Ebû Abdillâh Muhammed (230/844), *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, I-VIII, Beyrut 1985.

İbnü'l-Esîr, İzzüddîn Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed (630/1232), *Üsdü'l-Ğabe fî Ma'rifeti's-Sahâbe*, I-VII, Tahran trz.

Müslim, Ebu'l-Hüseyn Müslim b. Haccâc(261/875), *el-Câmiu's-sahîh* (tah. Muhammed Fuâd Abdülbâkî), I-V, İstanbul 1981.

Önkâl, Ahmed, "Hicret", *DİA*, XVII, 458-462.

Şulul, Kasım, *Peygamber Devri Kronolojisi*, İnsan yayınları, İstanbul 2011.

Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr (310/922), *Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülûk* (tah. Muhammed Ebu'l-Fazl İbrahim), I-XI, Beyrut 1997.

Zehebî, Şemseddin Muhammed b. Ahmed b. Osman (748/1374), *Mîzânü'l-İ'tidâl fî nakdi'r-ricâl*, (tah. Ali M. el-Bicâvî), I-VI, Kahire 1963.